

BİRİKİM DERGİSİ YAZARLARI ÖMER LAÇİNER, MURAT BELGE, TANIL BORA, AHMET İNSEL'İN YAKLAŞIMLARIYLA KÜRESELLEŞME KARŞISINDA TÜRK TOPLUMU

Celalettin YANIK*

Özet

Bu makalede küreselleşmenin sosyolojik açıdan analizi ile Türkiye'de kavramın ele alınışı üzerinde durulmuştur. Aynı zamanda bu makalede Birikim Dergisi'nin önde gelen yazarlarınca ele alınan küreselleşmenin içerdiği siyasi ve ekonomik yön vurgulanmıştır. Bu bağlamda, Türkiye'de sosyal bilimler alanında kavramı irdeleme imkânı oluşturulmuştur.

***Anahtar Kelimeler:** Küreselleşme, Birikim Dergisi, Uluslararası Şirketler, Ulusötesi Kurumlar*

GLOBALIZATION IN TURKISH SOCIETY: BIRIKIM JOURNAL'S AUTHORS OMER LAÇİNER, MURAT BELGE, TANIL BORA, AND AHMET INSEL'S APPROACH

Abstract

This article emphasizes the sociological analysis of globalization in its discussion of the concept of globalization in Turkey. It analyses the political and economic aspect of globalization that has been discussed by prominent authors in the Birikim Journal such as Omer Laciner, Murat Belge, Tanil Bora and Ahmet Insel. Such discussions would examine the concept of globalization particularly in Turkish social sciences.

***Keywords:** Globalization, Birikim Journal, Transnational Companies, Transnational Institutions*

---

* Yrd. Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü. İletişim: celalettinyanik@hotmail.com

Giriş

Türkiye’de dergi yayıncılığının uzun soluklu ve sürekli olamaması genel bir durum olarak algılanmaktadır. Bu tür bir algının oluşumunda entelektüel yaşama kısa süreli de olsa katkıları olan dergilerin kapanmasının niceliksel anlamdaki çoğunluğu etkilidir. Düşünce, tefekkür ve okuma üzerine birçok sözün, kelamın, ifadenin toplumsal yaşantıda olmasına rağmen, düşünceye verilen değerın önemsizleşmesinin, başka bir açıdan “sözün aşağılanması”nın önemli bir parametresi ya da ölçütü onlarca derginin kapanmasıdır. Ancak bu durum, yani “sözün düşüşünün” ol(a)maması için dergileri ayakta tutabilecek toplumsal, düşünsel ve ekonomik faktörlerin etkisi olmalıdır ki; söz, kelam ve ifade meçhulden mevcuda gelebilsin. Birikim Dergisi de bu bağlamda söze önem vermeye, ancak daha çok düşünceye önem vermeye gayret eden bir entelektüel okuldur adeta kimileri için.¹ Makalede, öncelikli olarak Birikim Dergisi hakkında kısa bir bilgi verilecek, daha sonraki aşamada küreselleşme üzerine kavramsal açıklamalarda bulunulacaktır. Küreselleşme ile ilgili kavramsal açıklama sonrasında, Birikim Dergisi yazarlarının küreselleşmeye ilişkin olumlu ve olumsuz yaklaşım tarzları üzerinde durulacak ve sonunda ise genel bir değerlendirme yapılacaktır.

Birikim Dergisi

Yayın hayatına Ankara’da 1975 yılında başlayan Birikim Dergisi, 80 darbesine kadar geçen süre zarfında altmış sayı yayımlamıştır. Darbe öncesi dönemde düşünsel anlamda belirli bir gayenin hedeflendiği dergide sosyalizmin temel problemleri, Yeni Sol’un Marksizmi geliştiren tartışmaları, yeni sol düşünürler ve bu düşünürlerin ortaya koymaya çalıştığı düşünceler dile getirilmeye çalışılmıştır. Buradaki sosyalizmin temel problemleri noktası önemlidir; çünkü yayın hayatı içerisinde daha önceki sol tandanslı dergilerden kendini ayırt edici bir yönü ortaya koyar bu durum. Özellikle Türkiye’de “sol”un gelişim pratiği için temellerin-bu temel yoğun olarak sol düşünce dünyası içerisinde etkili olan düşünürlerin serrettiği düşünceler olmak koşuluyla-sorgulanması ve yeniden gözden geçirilmesi, sol düşünce için önemli bir işlevi üstlenmek anlamına gelmekteydi. Ancak sadece temel

---

¹ Birikim Dergisi’nin bir okul olarak algılandığı yazı için bkz. Hasan Bülent Kahraman, “Türkiye’nin Sol ‘Birikim’i”, Radikal Gazetesi, 24 Mart 2005.

düşünürlerin “sol”un gelişimindeki aktifliği değil, aynı zamanda toplumsal, ekonomik ve siyasi anlamları içerisinde yaşanan değişime paralel olarak “sol”da, özellikle Batı kaynaklı değişim parametreleri özelinde, meydana gelen değişimin “sol”daki yansımalarını da hedeflemektedir dergi yazıları. Darbe, diğer birçok derginin tehirine ve kapanmasına neden olduğu gibi, Birikim Dergisi’nin de yayınına bir dönem ara vermesine sebep olmuştur. 80’li yılların ortasından itibaren konjonktürel anlamda yaşanan toplumsal, siyasal ve ekonomik değişimin düşünce alanında da yaşanması olasıdır. Özellikle bu dönem “sol” düşüncesinde, Marksizmin klasik anlaşılışının ötesinde “yeni” olarak ifade edilebilecek duruma “uygun” yorumlar yapılabilmektedir. Bu doğrultuda Batı’daki neo-liberal bakışın sunduğu perspektife, “sol”un kendi düşünce ikliminden farklı değerlendirmeler eklenebilmiştir. Elbette ki bu durumu yalnızca ekonomik ve siyasi bağlamında değerlendirmek hatalı bir yoruma neden olabilir. Çünkü ekonomi ve siyaset, “sol” düşüncenin oluşumu için tek ve vazgeçilmez bir etken değildir; fakat ideoloji, söylem, hegemonya vb. kavramların yeniden değerlendirilişinde Post-Marksist olarak adlandırılan düşünürlerin “yeni yorumları” sol düşüncenin gelişiminde ve bir anlamda değişiminde etkili olmuştur.² Birikim Dergisi de ilkin, bu değişim üzerine yabancı kaynakların çevirisine odaklanmasına karşın, sonrasında dergi yazarları “yerel” özellikler içeren ve adı geçen değişim sürecinde etkin olan kavramların, düşünce şemalarının yerel özellikler çerçevesinde ele alınmasına kaynaklık etmiştir. Başka bir ifadeyle “dünyada ve Türkiye’de solun krizi, solun yeniden tanımlanması ve yeni ufukları üzerine tartışmalar Birikim’in gündemini” oluşturmuştur.

Pazar ekonomisinin yaygınlık kazanması bağlamında oluşan neo-liberalizmin yeni sol düşünce açısından değerlendirilişi önemlidir. Fakat “pazar ekonomisi ve bürokratik devletin ötesini düşünmek, ne pazar ekonomisini bütünüyle reddetmek, ne de tüm siyasal yetkiyi anlık komitelere bütünüyle teslim edip, bir idari sürekliliği temsil eden tüm aygıtları lağvetmek demektir. Bireyin yok olmasını değil, kişiliğini kazanmasının, yani toplumsal birey olmasının yollarını açan bir dönüşüm içinde toplumu düşünmek, demokrasiyi de demokrasi ideali olarak düşünmek demektir. Bu dönüşüm,

² Örneğin o dönemde etkili olan Althusser, Poulantzas, Milliband dergide çeviri makaleleri bulunan önemli düşünürler arasındadır. Bu bağlamda Post-Marksist konumdaki ve konusundaki entelektüeller hakkında bkz. Alan Swingewood, **Sosyolojik Düşüncenin Kısa Tarihi**, Çev. Osman Akinhay, Bilim ve Sanat Yay., Ankara, 1998.

toplumun tarifini hem kendinden hem de ilişkide olduğu diğer insanlardan yapmaktadır. Aynı zamanda bu dönüşümle hedeflenen, görevlerini haklarıyla dengeleyen soyut toplumsallık prensiplerine somut aidiyet alanları içinde vücut buldurtan, kendini bir tarihin uzantısında ve bir geleceğin yaratılış anında gören bir topluma doğru yönelmektir.”³ “Yerlileştirme” olarak ifade edilebilecek bu durum, derginin evrensel anlamdaki “sol” düşünce evreninde meydana gelen yapısal değişimi, salt bu kaynakların kendilerine atıfta bulunmayıp yerele özgü yapılar için bir araç olarak bu düşüncelerin kullanılmasının yanı sıra eleştirel bir tavırla değerlendirmeyi de sunmaktadır. Bu anlamda Birikim dergisi, “evrensel sol düşüncenin ve taşralaşmaya direnen, ama aynı zamanda yerli bir bilgi üretiminin en sağlam yayın zemini olma özelliğini” korumaktadır. Bu yerlileştirmenin dışında, o dönem zarfında Batı’daki toplumsal, siyasi ve ekonomik içeriğe sahip ve yeni bir duruma atıfta bulunan “küreselleşme” olgusu da tartışmalar arasında yer almıştır. Küreselleşme üzerine gerçekleşen bu tartışmalar, dergi yazarları tarafından farklı şekillerde ele alınarak olgunun alımlanması ve algılanması sürecinde olgunun değerlendirilişi belirli bir öneme sahip olmuştur.

Birikim Dergisi’nin Batıdaki sol ve sosyalist düşüncenin geliştirdiği söylemlerle birlikte, bu söylemi Post-Marxist düşüncelerle aşmaya çalıştığı ve bununla bağlantılı olarak uluslararası ifadelendirmelerin yerel özelliklerle düzenlenmesini sağladığını burada ifade edebiliriz. Ancak bu ifadelendirmeye bir ekte de bulunmak gerekir. Çünkü Birikim Dergisi, sol düşüncede klasik söylemleri aşarak bir anlamda, Kemalizmden ve milliyetçilik düşüncesinden de ayrılmış ve kendi içerisinde arındırmayı başarabilmiştir. Bu bağlamda Birikim Dergisi, “sol” düşüncenin ve entelektüel algının post-Marxist paradigmayla kesişen bir hat takip ederek, kendi özgün yapısı ile dergi yayıncılığında farklı bir özellik sergilemiştir.

Küreselleşme ve Türkiye

Küreselleşmenin dünya genelinde yarattığı ekonomik, siyasi ve kültürel değişimin Türkiye’ye tesiri söz konusu olmuştur. Bilhassa 80’li yılların sonu ile 90’lı yılların başındaki politik arenadaki değişim talepleri ve bununla bağlantılı ekonomik gelişmeler, küreselleşmenin neden olduğu değişim-

---

³ Ahmet İnsel, “Toplum Karşı İktisadi İnsan”, *Birikim*, S.13, 1990, s. 32.

lerle Türkiye'nin etkileşim içerisine girmesini kolaylaştırıcı etkenlerdir. Bu etkileşim, sonuçta, sosyal ve beşeri alanlarda konunun tartışılmasının imkânlarını sunmuştur.

Ekonomik ve siyasi alanlarda yaratılmaya çalışılan liberal anlayışın ülkenin gelişimi açısından pozitif bir seyir sunduğu varsayımı, liberal ve muhafazakâr kesim tarafından savunulan düşünceler arasında telakki edilmiştir. Ancak izafi bir içeriğe sahip bu gelişim söyleminin özellikle sosyalist ve sol düşünce tarafından eleştiriye tabi tutulması ile bir anlamda, hem neo-liberal ekonomi algılayışı hem de küreselleşmenin ekonomik açımları sorgulanmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda, Birikim dergisi özelinde tartışılan bu durumun sosyolojik muhtevası, küreselleşmenin bir olgu olarak ele alınmasının yanı sıra bir süreç olarak küreselleşmenin Türk sosyolojisi içerisinde anlam kazanabilmesinin “sağlaması” olmasıdır.

Birikim dergisinde yayınlanan yazılar⁴ özelinde küreselleşmeyi ele almamız, hem küreselleşmenin Türkiye'ye tesirinin ne boyutta olduğunu anlamamıza yardımcı olmakta hem de entelektüellerin ne tür zihinsel saiklerle bu durumu ele aldıklarının arka planını bizlere sunmaktadır. Türk sosyolojisinin, dergi özelinde bir durum değerlendirmesi yapmanın gerekli olabileceğini burada vurgulamak gerekir. Çünkü Türk sosyolojisine bakış açımız, geneli itibariyle, sosyologların ortaya koyduğu bir takım fikri planlar dâhilinde gerçekleşmektedir. Ancak bir dergi özelinde entelektüellerin sosyal bir muhtevaya sahip olgu üzerine düşünce serdetmeleri, olgunun sosyolojik analizinin değerini bir kat daha arttırmaktadır. Böylelikle, bir sosyoloğun düşünce evreni içerisinde sıkışıp kalmaktan daha çok, sosyal bilimciler açısından olgunun değerlendirilişinin mantıki yansımaları etkin bir hal almaktadır.

Küreselleşmenin Türkiye özelinde sosyolojik olarak değerlendirilebilmesi için, kavramın Batı'daki gelişim seyrinin sosyolojik anlamda açıklanması gerekmektedir. Çünkü küreselleşme adı verilen süreç, Batı'da farklı bir gelişim seyri takip etmiştir. Bu gelişimlerin boyutu ve muhtevası siyasi, ekonomik, toplumsal ve kültürel dir. Ekonomik, siyasi, toplumsal ve kültürel

⁴ Bu makalede, belirtmek gerekirse, Birikim Dergisi yazarlarının tamamının küreselleşme hakkındaki değerlendirmelerinden çok, belirli bazı Birikim Dergisi yazarlarının konu hakkında serdettiği düşünceler üzerine odaklanılmaktadır.

veçheleri ele alınmaksızın küreselleşmenin değerlendirilmesi olanaksızdır. Özellikle siyasi ve ekonomik arka planıyla küreselleşme, tarihsel ve toplumsal bir gerçekliğe bürünebilmiştir. Bu bağlamda, bu çalışmada öncelikli olarak, küreselleşmenin neliğine; sürecin ekonomik, siyasi ve kültürel arka planı çerçevesinde atıfta bulunulacak, bunlarla ilişkisi ile birlikte kavram açıklanmaya ve sosyolojik anlamda analiz edilmeye çalışılacaktır. Sonraki aşamada ise küreselleşmenin Türkiye ile ilişki boyutunu Birikim Dergisi yazarları çerçevesinde değerlendirmeye tabi tutulacaktır. En son aşamada ise genel bir değerlendirmede bulunulacaktır.

Küreselleşme: Kavramsal Bir Giriş

Sosyolojik anlamda bugünün dünyasında meydana gelen toplumsal, siyasi, ekonomik ve kültürel değişimleri açıklamak için küreselleşme kavramına sıklıkla atıfta bulunmaktadır. Bu doğrultuda küreselleşme, bir kavram olarak, dünyayı anlamlandırma çabasında başvuru kaynağı olarak görülmektedir. Ancak “bazılarına göre ‘küreselleşme’ onsuz mutlu olamayacağımız şey, bazılarına göre ise mutsuzluğumuzun nedeni. Gelgelelim herkesin birleştiği nokta, ‘küreselleşme’ nin hem geri dönüşü olmayan hem de hepimizi aynı ölçüde ve aynı şekilde etkileyen bir süreç; dünyanın, kaçamayacağı kaderi olduğu’dur.⁵

Modernlik, Giddens’a göre yapısal olarak küreselleştirici bir yöne sahiptir.⁶ Bu vurguyla bağlantılı olarak küreselleşme, yaşamımızı sürdürdüğümüz usulleri (üstelik çok derin bir biçimde) yeniden yapılandırması anlamına gelmektedir. Yeniden yapılandırma olarak küreselleşmenin itici gücü Batı’dır. Özellikle küreselleşme Amerikan siyasi ve ekonomik gücünün ağırlıklı etkisini taşımaktadır ve oldukça eşitsiz sonuçlara gebedir. Ama küreselleşme yalnızca Batı’nın diğer bölgeler üzerinde egemenlik kurması anlamına gelmez; başka ülkeleri olduğu gibi Amerika Birleşik Devletleri’ni de etkileyen bir olgudur.⁷

⁵ Zygmunt Bauman, **Küreselleşme Toplumsal Sonuçları**, Çev. Abdullah Yılmaz, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2006, s. 7.

⁶ Anthony Giddens, **Modernliğin Sonuçları**, Çev. Ersin Kuşdil, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 1998, s. 66.

⁷ Anthony Giddens, **Tarihsel Materyalizmin Çağdaş Eleştirisi**, Çev. Ümit Tatlıcan, İstanbul, Paradigma Yayınları, 2000, s. 15.

Küreselleşme ile karşı karşıya olduğumuz şey, zaman ve mekân arasında görülebilen yakınlaşma ve bu yakınlaşmanın sonuçta eşitsiz bir durum yaratmasıdır. Bu anlamı içerisinde küreselleşme, “yerel oluşumların millerce ötedeki olaylarla biçimlendirildiği ya da bunun tam tersinin söz konusu olduğu yollarla uzak yerleşimleri birbirlerine bağlayan dünya çapındaki toplumsal ilişkilerin yoğunlaşması olarak tanımlanabilir. Bu, diyalektik bir süreçtir; çünkü bu tür yerel oluşumlar, onları biçimlendiren çok uzak ilişkileri tam tersi doğrultuya da yönlenebilir.”⁸

Giddens’in açıklamaları doğrultusunda ele aldığımız küreselleşmenin ayırt edici yönü, tekrar etmek gerekirse, sürecin modern bir olgu olmasıdır. Modern bir dünyada oluşum parametrelerine sahip olan bu türden bir süreç, hem dünyanın zaman ve mekân bağlamında küçülmesine/sıkışmasına hem de bir bütün olarak dünya bilincinin, diyalektik bir ilişki sonucunda güçlenmesine göndermede bulunmaktadır. Bu bağlamda küreselleşme, günümüzde gönderme yaptığı süreçler ile eylemler bazı kesintilerle birlikte birkaç yüzyıldır gelişim halindedir; ancak kavramın tartışılabilmesi görece yakın bir dönemde gerçekleşmiştir.⁹ Görece yakın bir dönemde gerçekleşen bir durum olarak ele alındığında küreselleşme ile oluşan toplumsal, siyasi ve kültürel açılım, kaçınılmaz bir şekilde her birimizi, dünya üzerinde bulunan toplumların hemen hepsini etkileyen bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durumda bizler, yaptığımız şeylerin hemen her yönünü etkileyen bir dönüşümler çağında, yeni ve düzenliliği ya da düzensizliği içeren bir dönüşümler çağında yaşıyoruz. Bu sürecin kaynağı olduğu çağ, ister daha iyi ister daha kötü yönde olsun, hiç kimsenin tam olarak anlamadığı ama etkisini hepimizin üzerinde hissettiği bir küresel düzene doğru sürüklendiği bir durumdur.¹⁰

Küreselleşme ile birlikte bir düzenlilik ya da düzensizlik çağında yaşamak ile evrensel bir dünyaya kapı aralanmak arasındaki belirli bir farkın açıklanması gereklidir. Çünkü küreselleşmenin dünyayı bir “global köye” dönüştürdüğü vurgulamaları, evrenselci bir bakış açısının da oluşumu ola-

⁸ Anthony Giddens, **Modernliğin Sonuçları**, s. 66.

⁹ Roland Robertson, **Küreselleşme, Toplum Kuramı ve Küresel Kültür**, Çev. Ümit H. Yolsal, Ankara, Bilim ve Sanat Yayınları, 1999, s. 27.

¹⁰ Anthony Giddens, **Elimizden Kaçıp Giden Dünya**, Çev. Osman Akınhay, İstanbul, Alfa Yayınları, 1999, s. 19.

rak yorumlanabilecektir. Ancak “küreselleşme ve evrenselleşme birbiriyle at başı giden şeyler değildir. İkisinin de kendine göre özgünlükleri vardır. Küresel olma, teknolojinin, pazarın, turizmin, iletişimin dünya çapında kılınmasıyla olur. Evrensel olma ise değerlerin, insan haklarının, özgürlüklerin, kültürün, demokrasinin evrensel kılınmasıdır. Küresel olma, geri döndürülemez gözükmektedir, evrensel olma daha çok yok olma yolundadır. En azından, Batı modernliğinin ölçülerinde, başka hiçbir kültürde benzeri olmayan değerler sistemi olarak inşa edildiği haliyle”¹¹ evrensel değerler sistemi yok olmaktadır. Baudrillard’ın evrensellik ile küreselleşme arasındaki temel farkı ortaya koymasında evrenselliğin, yalnızca özel bir Batı düşüncesi ve bu düşüncenin özel bir ürünü olamayacağını, kuşkusuz bunun özgün olduğu, ancak evrenselliğin bir toprağa özgü herhangi bir üründen daha az ihraç edilebilir özellik olduğu vurgusu yer almaktadır.¹² Evrenselliğin ihraç edilebilir olma özelliği, küreselleşmenin şeyleri metalaştırma yolundaki işlevinden farklıdır.

Evrensel değerlerin yitime uğradığı bu süreç içerisinde, değerlerin de metalaşması kaçınılmazdır. Değerlerin metalaşmasına bağlı olarak küreselleşme sürecinde, zaman-mekân sıkışmasının diyalektik yönü ile birlikte toplumsal yaşam birbirini bütünlemektedir. Bu bütünleşmede egemen ile egemen olmayan arasında eşitsiz bir durum oluşmakta; insan-insan ve insan-toplum arasındaki ilişki düzeyi belirsiz bir hal almaktadır.

Küreselleşme İle İlgili Genel Bir Değerlendirme

Küreselleşmenin farklı şekillerde değerlendirilişi, kavramının nasıl ve ne şekilde ele alındığı ile bağlantılıdır. Kavram olarak küreselleşmeye ilişkin yaklaşım tarzı, kavramı açıklamada farklılıklara neden olmaktadır. Ancak Amory Starr’ın sorduğu sorular bağlamında küreselleşme ele alındığı takdirde bazı önemli noktaların açığa çıktığı görülebilecektir: “Bu olanlar hakkında ne düşünmeliyiz? Küresel teknolojinin insan yaşamının kalitesine ne gibi bir etkisi var? Bu tarafsız mı? Homojen mi? Kimler için bu bağlantıları sağlıyor ve buna değer mi? Küresel kültür ne şekilde antik ticaret rotalarından farklı-

---

¹¹ Jean Baudrillard, **Tam Ekran**, Çev. Bahadır Gülmez, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2001, s. 119.

¹² Jean Baudrillard, a.g.e., s. 119.

laşabilir? Uygarlıktan nasıl vazgeçilebilir? Hangi kültürel maliyetleri ‘yeni kültürler’ telafi edebilir? Yeni ve eski kültürlerin mesajlarını ve kapasitelerini anlamsal olarak karşılaştırabilir miyiz? Ekonominin terazisinde mukayeseli avantajlar, iş gücünün endüstrileşmesi veya yeni ürünler yaşam kalitesini artırabilir mi? İnsan doğasına bir katkı sağlayabilir mi? Sosyal adaleti tesis edebilir mi? Barışı artırabilir mi? Yıkımları telafi edebilir mi? Seküler insani değerler çokkültürlü müdür? Bunlar merkezi olarak uygulanabilir mi ya da bu kurtarıcı mıdır? Kimler uluslararası kargaşadan korkar? Kimler için uluslararası kanunlar herkesi kapsayacak şekilde genişletilebilir? Kimler için uluslararası kurallar aniden ortaya çıkan öngörülmemiş şeylerdir?”¹³

Birikim Dergisi Özelinde Küreselleşme: Negatif Yön

Küreselleşmenin dünya çapında yarattığı siyasi, ekonomik ve kültürel yansımaların baskın bir etkisinin söylemsel plandan uygulama düzeyinde daha yoğun bir şekilde hissedildiği bir dönemde ve bu tesirin Türkiye’ye olmamasının düşünülemeyeceği bir ortamda belirli bir takım düşünürlerin küreselleşmeye ilişkin negatif eleştirilerinin de doğru orantılı olarak artması söz konusu olmuştur. Bu düşünürlerin küreselleşmeye ilişkin eleştirilerindeki temel yön, onun ekonomik anlamda neo-liberalizmi içerdiği ve bu muhtevası nedeniyle kapitalizmin bir ileri aşaması olarak ele alınması gerektiğidir.

Küreselleşmenin neo-liberal ekonominin bir uzantısı olarak telakki edilmesi, nihai analizde, Türkiye’deki sağ ya da muhafazakâr söylemin bu ekonominin boyunduruğu altına girebilme potansiyelini barındırdığı fikrini geliştirmektedir.¹⁴ Bu türden bir düşüncenin gelişiminin arka planında 80’li yıllarda Türkiye’de siyasi ve ekonomik sahalarda yaşanan ideolojik ve söylemsel çeşitlenmenin etkisi vardır. Özellikle Anavatan Partisi’nin ekonomik sahada liberal bir söylem geliştirme pratiği ile politik alanda liberal bir siyasetin hâkim olmasının kaynaklarını sunabilme kapasitesi, farklı politik ve ekonomik tavırların gelişebilmesine imkân tanımıştır. Bu türden bir gelişim seyri, politik arenada liberal söylemlerin -muhafazakâr, sağ vb. polarizasyona dayalı bir yapılanmanın- olası gelişimine kapı aralamıştır.

¹³ Amory Starr, **Naming The Enemy: Anti-Corporate Movements Confront Globalization**, London, Zed Books, 2000, s. 6.

¹⁴ Tanıl Bora, “Türkiye Sağının İdeolojik ve Siyasi Bunalımı: Oynak Merkez-‘Merkez’siz Oynaklık”, **Birikim Dergisi**, S. 64, 1994, s. 15.

Popüler bir tavra sahip ekonomik ve siyasi söylemler yığını solu, hakim paradigma dışına itici bir işlevi yerine getirebildiği gibi, neo-liberal politikanın ve ekonominin sunduğu imkânların eleştirisi üzerine bina edilen sol düşüncenin hakimiyetinin de işlevsiz bir hal alabilmesine neden olmuştur. Çünkü sol fikriyatın egemen söylemi, küreselleşmenin egemen güçlerin -bu güçler ister ekonomik, ister politik isterse de kültürel olsun- yerel oluşumlar üzerinde yok edici bir tavra sahip olduğu üzerine kuruludur. Özellikle küreselleşmenin pratik boyutta Batılı egemen güçler için yerel mahiyetteki yapılanmaları yok etme amaçlı bir araç olarak görülmesi, küreselleşmenin olası pozitif yanlarının yok sayılmasını gerektiriyordu. Küreselleşmenin bu şekilde ele alınışı, dünya genelindeki algılanışına paralel olarak Türkiye’de de onun rakipsiz bir muhtevaya sahip olduğu tezini de kuvvetlendirmekteydi. Bu durumda küreselleşme sürecinde Türkiye’de ekonomik sistem olarak kapitalizm, siyasal sistem olarak da liberal demokrasi alternatifsiz bir şekilde gelişim sergileyebilmektedir.¹⁵

Küreselleşmenin hâkim bir güç konuma gelişi şeklindeki bir tahayyül, dünya genelindeki pratiklerle ilişkili olarak ele alınışıyla bağlantılı bir durumu içermektedir. Bu durum, küreselleşmenin, pratikte toplumların ekonomik gelişmesine katkıda bulunduğu, bu katkının gelişmekte olan ülkeler açısından bir fırsat olarak değerlendirilmesi gerektiği ve politik sahada demokratik oluşumlara zemin hazırladığı temel varsayımdır. Küreselleşme, buna göre, toplumlara refah, mutluluk ve huzur getirdiği gibi, yaşanmakta olan toplumsal, siyasi ve ekonomik sorunları ortadan kaldıracak kapasiteye sahiptir. Ancak fiili durumda küreselleşmenin, bir anlamda, toplumsal yaşantıya bir reçete olarak sunulduğu bu tür bir kavranışı/algılanışı, alt anlamı itibarıyla sorunlu olduğu eleştirilerine de kapı aralamaktadır. Özellikle ekonomik sahada küreselleşmenin dünya çapında sermayenin dağılımı ve gelişimi noktasında sorunlu olduğu ve bir o kadar da gelişmekte olan ülkelerin ekonomik gelişimini engelleyici kapasiteye sahip olduğu eleştirileri ile karşı karşıya kalınmaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri mahreçli gelişim söyleminin, gelişmekte olan ülkeler üzerinde negatif bir tesirde bulunduğu söylemi geliştirilerek, küreselleşmenin gelişim vurgusuna eleştirel bir yaklaşımın doğuşu olanaklı

---

¹⁵ Ahmet Oktay, “Mücadele Alanı Olarak Geçmiş”, **Birikim Dergisi**, S. 73, 1995, s. 40.

bir hal almıştır. Küreselleşme ile rabitalı bu gelişim söyleminin asıl anlamı itibariyle dünya üzerindeki belirli sınıfların -burada kapitalist ve burjuva sınıfının- ekonomik gelişimine daha çok tesirde bulunmasına karşın; işçi sınıfının, yoksul tabakanın ve gelişmekte olan ülkelerdeki mahalli halkların daha da yoksullaşmasına/yoksunlaşmasına neden olduğu eleştiriler yığınının da gözlemlene imkânı yaratmıştır.

Küreselleşme bağlamında değerlendirilebilecek bir ekonomik gelişme söylemi, Ömer Laçiner'e göre evrensel bir tahakkümün diğerleri/ötekiler üzerinde gerçekleşmesi olarak değerlendirilir. Çünkü küreselleşme, ekonomik sahada neo-liberal bir politikanın uzantısı konumunda olması hasebiyle, alt sınıfları ve tabakaları yok sayıcı bir özelliği içermektedir. Neo-liberal politikanın küreselleşme bağlamında dünya genelinde yaygınlık kazandırılması isteği, refah, huzur ve mutluluk söylemlerinin tam aksine, huzursuzluğun, mutsuzluğun ve sefaletin yayıcısı konumuna indirgenmesine neden olmaktadır.¹⁶ Ancak "1989'dan bu yana dünyanın uluslararasılaşması süreci liberalizm/kapitalizm çerçevesinde yürümeye başlayınca, eski Marksistler de 'evrenselcilik' vurgusunda emperyalist hegemonya emelleri sezdi ve içgüdüsel bir savunma refleksiyle 'yerlilik/yerellik' bariyerini yükseltmeye giriştiler."¹⁷

Gelişim söylemi sadece ekonomik sahadaki değişimden değil, aynı zamanda iletişim kanallarının yaygınlaşması ve bu yaygınlaşma bağlamında dünyanın global bir köy haline gelmesi ile birlikte bilginin, paranın ve sermayenin kolay bir şekilde yaygınlık kazanması anlamında bir değişime atıfta bulunur. Ancak bu değişimin olası yönü, dünya çapında iletişim kanallarının hâkimiyetini elinde bulunduranların isteği doğrultusundadır. Ancak bu yaygınlık, diğer taraftan, global köyde bulunan ve ötekileştirilen topluluklar açısından sorunludur. Çünkü bilginin, sermayenin ve paranın dolaşımının kolay olduğu bir atmosferde bu güçlere sahip olmayanlar güçsüz konuma indirgenerek, daha da güçsüzleşmesi ve kendi içine kapanması söz konusu olmaktadır. Başka bir ifadeyle, "paradoksal biçimde bir iletişim ve bilgi patlaması devrimi yaşadığımızdan bahsettiğimiz şu çağda, bir yandan bu devrimin dünyayı bir global köye dönüştürdüğü söylenirken, bir yandan

¹⁶ Ömer Laçiner, "Evrenselden Kaçış Olarak Milliyetçileşme", **Birikim Dergisi**, S. 75, 1995, s. 15.

¹⁷ Murat Belge, "Hem Yerli, Hem Evrensel", **Birikim**, S.111-112, Temmuz-Ağustos 1998, s. 81-82.

da bilhassa bu ileri endüstriyel toplumların kendi dünyalarına kapanma eğilimlerinin arttığı gözlemlenebiliyor.”¹⁸

Global bir köyle bağlantılı küreselleşmenin negatif yönüne yapılan vurgu, küresel çaptaki düzenlilikten daha çok düzensizliğe, gelişmeden daha çok baskıya/hegemonyaya yol açmaktadır. Bu bağlamda, neo-liberal politika özelinde sınıf temelli ayırım daha da artabilecek ve böylelikle işçi sınıfının ekonomik sorunlarla yüz yüze gelişinin olası artışı daha fazla olabilecektir. Bu ve benzeri durumların üstesinden gelebilmek ve neo-liberalizmin ideolojik hegemonyasını kırabilecek düşünüş dünyası kurabilmek önemlidir.¹⁹ Sınıflar özelindeki bu değerlendirmenin bir sonraki aşamasını geliştirmekte olan ülkelerin karşılaştığı sıkıntılara/sorunlara kadar uzatabilmek mümkündür. Geliştirmekte olan ülkeler bağlamındaki bu değerlendirmede dikkat çekici yön, uluslararası düzeyde görülebilen ayırışmanın gelişebilme kapasitesidir. Bu ayırışma ise iki kutuplu bir dünyada mümkündür. kutuplardan biri eski söylemin içeriğinde var olan “sosyalist-Doğu” yerini “zayıf Güney” almakta ve bu kutup güçsüzlüğü, iktidarsızlığı ve geliştirmekte olmayı içermektedir, kutuplardan diğeri ise iktidarı. Bu iktidar siyasi, ekonomik ve toplumsal içeriğe sahip olan eski “kapitalist-Batı” yerine “güçlü Kuzey”dir. Güçlü Kuzey ekonomik hegemonyanın da adresi konumundadır.²⁰

Geliştirmekte olan ülke insanların karşılaştığı ekonomik ve politik sorunlar, küreselleşme düşüncesindeki özgürleşmenin aksi istikametini oluşturmaktadır. Bu nedenle Ahmet İnsel’in de vurguladığı gibi, özgürleşmiş bir insan merkezli düşüncenin gelişiminin olanaklı olması için çaba gösterilmesi gerekmektedir.²¹ Özgürleşmiş insan merkezli bir düşüncenin gelişimi, sosyalist düşünce geleneğinde yaşanan dönüşümün bir göstergesidir. Çünkü klasik anlamı içerisinde sosyalist düşünce, kapitalizm ve liberalizmin siyasi ve ekonomik sahalarda yarattığı olumsuzlukların eleştirisi ile kolektif yapılar özelinde çözümler üretme becerisi üzerine durmaktayken; şu halde, birey perspektifli çözüm anlayışının yanı sıra bireyin özgürlüğü, kolektif

---

¹⁸ Ömer Laçiner, “Milli Sorunla-Milletle Sorunumuz”, **Birikim Dergisi**, S. 134-135, 2000, s. 42.

¹⁹ Ömer Laçiner, “Neo-liberalizm versus Sosyalizm”, **Birikim Dergisi**, S. 64, 1994, s. 7.
²⁰ Murat Belge, “Yeni Sağ’ın Yükselişi ve Türkiye’de Sol”, **Birikim**, S.13, Mayıs-1990, s.13.

²¹ Ahmet İnsel, “Geçmişten Geleceğe”, **Birikim Dergisi**, S. 104, 1997, s. 19-25

ve topluluksal bağlarından arındırılmış bir algılayış çerçevesinde durum değerlendirilmektedir. Bir anlamda bu tasavvur, Batı'daki küreselleşme ile ilgili tarihsel arka plan bağlamındaki tartışmanın da odak noktasını teşkil etmektedir. Tarihsel anlamda kapitalizmin gerçekte yeni bir süreç olduğunu vurgulayan hiper-küreselleşmecilerde²² olduğu gibi, Türkiye'deki sol düşüncenin de küreselleşmeye bakışı, tarihsel anlamdaki farklılıklar düzleminde değişime uğramaktadır. Buna göre, geçmişin siyasi ve ekonomik kodlarının ötesinde farklı bir yapıya bürünen küreselleşme, eskinin sınıfsal yapıları ve sınıf egemenliğine dayalı sosyalist özelemler dolayımında açıklamaları gerekli kılamamaktadır.²³ Bu nedenle yeni ve farklı bu dünyayı açıklama girişimi, bireysel evrenin kendi özgün konumundan yola çıkılarak ve onun özgürleşimi sağlanarak daha sarih açıklamalar sağlanabilecektir. Aynı zamanda, geçmişin sınıfsal mücadelelerinin yerini, yeni ve farklı bir toplumsal hareketlilik aldığından, kolektif algılayışın yetersiz kalması nedeniyle sosyalist düşüncenin kendi özgün konumunun sorgulanmasının olası kaynakları teşkil edilmiş olacaktır.

Birikim Dergisi Özelinde Küreselleşme: Pozitif Yön

Küreselleşmenin siyasi muhtevasına yönelik açıklamalarımızda görülen, ulus-devletin hem siyasi hem de ekonomik mânâda alanının geçmişe oranla daha sınırlı olduğu, “küçük sorunlar için büyük, büyük sorunlar için küçük olduğu” temel vurgusudur. Bu vurgu, nihai analizde, ulus-devletlerin geçmişteki tek etni, tek kültür ve tek siyasa yapılarından feragatı içerdiği gibi, ulus-ötesi siyasi yapıların etki alanlarının genişlemesini gerektirmektedir.

Ulus-ötesi siyasi yapılanmalar Türkiye perspektifinde değerlendirildiğinde, bu türden yapılanmalar Avrupa Birliği ve Uluslararası Para Fonu özelinde gelişme göstermektedir. Özellikle Avrupa Birliği, bu yapılanmalar içerisinde küreselleşmenin önemli bir göstergesi konumundadır. Birikim dergisi yazarlarının küreselleşmenin ekonomik ve siyasi yansımaları anlamındaki

²² Tarihsel ve toplumsal anlamda gerçekleştirilen kodlamaların ya da sınıflandırmaların temeli, küreselleşmeye karşı bakış açısı dolayımında gerçekleşmektedir. Bu tür bir ayırım için bkz. Anthony Giddens, **Elimizden Kaçıp Giden Dünya**, s. 15-20.

²³ Tanıl Bora, “‘Yeni Dünya Düzeni’-Bir Kavram ve Şumulü Hakkında Not”, **Birikim Dergisi**, S. 113, 1998, s. 33.

değerlendirmelerinde Avrupa Birliği'ne özel önem verdiği görülmektedir. Bu önemin nedeni hem Birlik'in ulusötesi siyasi ve ekonomik bir yapı olarak dünyada önemli bir işlevi yerine getirmeye başlaması hem de Türkiye'nin 1960'lı yıllardan bu yana Birlik'e süren katılım macerasının da köşe taşı olmasıdır.

Türkiye açısından Birlik, ikili bir işlevi yerine getirmektedir. Bu işlevin ilki Batılılaşma maceramızda Avrupa Birliği'nin itici bir güç konumuna gelmesi, ikincisi 80'li yıllardan itibaren Türkiye'de siyasi sahadaki liberalleşme politikalarının demokratik yönelimleri sağlayıcı bir motivasyona bürünerek, Birliğin bu tür demokratik taleplerle ortak kaygıları içermesidir.²⁴ Demokratik gelişim anlamında benzer motivasyonu dergi yazarlarında görmek mümkündür. Ancak buradaki temel farklılık, Birliğe giriş sürecinin sosyalist düşünce geleneğinde demokratik ve özgür bir platformun daha da gelişebilmesinin olası yollarını sağlama potansiyelidir. Çünkü sosyalist geleneğin siyasi formülasyonunda geçmişte yaşadığı olumsuzluklar, demokratik ve özgürlükçü yapıların tekrar gelişmesi için Birliği bir araç olarak görmektedir. Bu araç, aynı zamanda, Türkiye'deki sosyalist düşünce içerisinde düşünsel ve entelektüel bir dinamizm kazandırma amaçlıdır.²⁵ Ömer Laçiner, bu noktada, yani Birliğe üyelik sürecinin demokratik atılımın gerçekleşebilme potansiyelini barındırma durumunda, uluslararası siyasi ve ekonomik gelişmelere kendini kapamamış bir sosyalist düşüncenin enternasyonalist bir fikriyatı ve aynı zamanda seçeneği dışlamayacağını vurgular.²⁶ Birliğe giriş süreci, Türkiye'nin ekonomik sahasında yaşanabilecek gelişmeler özelinde değerlendirilmemekte, süreç daha çok demokratik bir atılım olarak görülmektedir. Bu görüntüde, yani demokratikleşmenin yollarının gelişebilme kaynağı bakımından sürecin aktif rolü, siyasi yapılarda temayüz edeceği gibi, kurumsal perspektifte de yansımalarını bulabilecektir. Bu yansımanın olası sonucunun, demokratik ve çoğulcu yapının gelişiminin geçmişe oranla daha fazla olacağı ve bu demokratik çoğulcu yapının sosyal demokrasi düşüncesinin daha da gelişimine katkıda bulunabileceği ifade edilmektedir.

---

²⁴ Ömer Laçiner, "Geçen Ayın Birikimi", *Birikim Dergisi*, S. 128, 1999, s. 5.

²⁵ Ahmet İnsel, "Sol Muhafazakârlık", *Birikim Dergisi*, S. 129, 2000, s. 29.

²⁶ Ömer Laçiner, "Avrupa'nın Eşiğinde", *Birikim Dergisi*, S. 128, 1999, s. 23.

Sürecin dışında kalmanın, tüm bu yapısal değişimlerin ve gelişmelerin negatif yönlü gerçekleşmesini ve sonrasında anti-demokrat ve baskıcı rejimlerin ülkede görülebilme riskini arttırabileceği kaygısını, dergi yazarları sıklıkla dile getirmektedir.²⁷ Bu türden bir vurguda bulunan Ahmet İnsel'e göre "var olan otoriter, merkezîyetçi, yabancıdan korkan siyasal zihniyetle rant bölüşümüne dayanan ekonomik düzen, Avrupa'ya karşı Gümrük Birliği'nden başka yükümlülüğü olmayan bir Türkiye'de kendini yeniden daha rahat üretebilir."²⁸

Birlik özelinde değerlendirilen küreselleşme olgusu, bir başka açıdan, Türkiye'deki sosyalist geleneğin tekrardan gündeme alınmasını sağlamıştır. Çünkü geçmiş dönemin sosyalist paradigmasında yer alan Batı'ya yönelik emperyalist, sömürgeci ve sınıflar arasında derin yarılmaların müsebbibi olma hususları, yani bir anlamda tutucu bir kompozisyon içerisindeki söylem akışı yerini, demokratik yapıların ve bireyin özgürlüğünün önemi gibi konulara bırakmaktadır. Bu anlamda, küreselleşme süreci bağlamında gelişmekte olan yeni toplumsal, ekonomik ve siyasi yapıların muhtevastaki bazı noktaların göz ardı edilmemesi gerektiği varsayımından yola çıkılarak, geçmiş dönemin klasik sosyalist algı kalıplarının dışına çıkma isteği daha çok güç kazanmaktadır. Özellikle Birliğe üyelik sürecinin Türkiye'nin demokratikleşme çabalarında bir adım olarak görülmesi, sonuçta, sosyalist düşüncenin bir ileri aşaması olarak da değerlendirilebilmektedir.²⁹

Birikim Dergisi Yazarlarının Küreselleşmeyi Ele Alışının Genel Bir Değerlendirmesi

Avrupa Birliği'ne üyelik süreci dergi yazarlarınca başta küreselleşmenin bir boyutu olarak algılanıp negatif bir yön ve saikle durum değerlendirilmesi yapılmıştır; ancak sonraki aşamada Birliğe üyeliğin gerçekte demokratik ve özgür birey yaratımı süreci için önemli olduğu telakkisi geliştirilerek süreç olumlanmaya başlanmıştır. Bu olumlama içerisinde, aynı zamanda, sosyalist düşüncenin geleneksel algı kalıbı da sorgulanmıştır. Bu sorgulamada sos-

²⁷ Bu türden bir vurgu için bkz. Ahmet İnsel, "Avrupa Karşısında Türkiye Solu", **Birikim Dergisi**, S. 128, 1999, s. 25-29.

²⁸ Ahmet İnsel, "Avrupa Karşısında Türkiye Solu", **Birikim Dergisi**, S. 128, 1999, s. 26.

²⁹ Ömer Laçiner, "Avrupa'nın Eşiğinde", s. 23

yalist düşüncede var olan geleneksel sınıfsal yapılanma(lar) çerçevesinde eski işçi sınıfı-kapitalist arasındaki derin ayrımın yerine, Türkiye özelinde, geçmişin kalıpları olarak toplulukçu yapılanmasından daha çok bireyin özgürlüğü, demokratik atılımların çoğulcu yapılanmayı olanaklı kılması vb. düşünceler almıştır. Bu anlamda, Avrupa Birliği, Türkiye açısından demokratik adımların atılabilmesi için bir araç rolüne indirgenmektedir. Bu araç Türkiye'deki sosyalist düşüncenin toplumsal alanda bir yansımayı olanaklı kılacak kapasiteye sahiptir. Çünkü sosyalist geleneğin klasik yapılanması içerisinde var olan özgürlükçü tavrın, Türkiye'nin demokratikleşmesi sürecinde aktif bir rol almayı sağlayabilecek potansiyele de sahip olduğu kabul edilmektedir.

Türkiye'nin siyasi geçmişinde görülen darbelerin, yolsuzlukların, merkeziyetçi yapının tahakkümünün toplumsal alanda yarattığı olumsuz içerimler, dergi yazarları tarafından Birliğe olumlu yaklaşımlar çerçevesinde sürecin daha demokratik olması yönündeki gelişmeleri destekleyici bir hal alması çabalarına kapı aralamıştır.³⁰

Sonuç Yerine

Küreselleşme kavramının Batı'daki ekonomik, siyasi ve toplumsal arka planın yanı sıra, kavramın Türkiye'de Birikim Dergisi yazarları tarafından ele alınışı, bu makalede irdelenmiştir. Kavramın özellikle Batı'daki gelişim seyri ekonomik ve siyasi açılardan farklı şekillerde ele alınmıştır. Bu olgu da göstermektedir ki, küreselleşme olarak adlandırılan kavramın tanımlanma boyutunda siyasi ve ekonomik arka planı göz ardı edilmemesi gerektiği vurgulanmıştır. Küreselleşmeyi siyasi açıdan ele aldığımızda ulusötesi kurumların dünya sahnesinde egemen bir güç haline gelişinin yanı sıra, ulus-devletin yaşadığı kendi sınırları içerisindeki egemenlik yitiminin söz konusu olduğu vurgulanmıştır. Bu doğrultuda siyasi perspektifte küreselleşme ikili bir rolü üstlenmiştir. Ulusötesi kurumların ulus-devletin egemenlik sahasında söz hakkına sahip olması, bir açıdan ulus-devletin meşruiyetini

---

³⁰ Bu durumun genel bir değerlendirmesi için bkz. Tanıl Bora, Bülent Peker, "Medeni Dünyanın Kapısında Türkiye ve İnsan Hakları", **Birikim Dergisi**, S.128, 1999, s.35-38; ve Ahmet İnsel, "Avrupa Karşısında Türkiye Solu", s.25-30.

sağlayan boyutların da engellenmesi, rolünün azalması anlamına gelmektedir. Ekonomik anlamda küreselleşme ise ulusaşırı şirketlerin dünya genelinde kazandığı yaygınlık ve ekonomik açıdan bu şirketlerin aktif olmalarıdır. Bu durumda ulusaşırı şirketler dünya genelinde yaygınlık kazanırken, yerel özelliklerin en aza indirilmesine neden olmuştur. Dünya bu şirketler kanalıyla bir anlamda global bir köy haline dönüşürken, eşitsiz yapıların da oluşumuna kaynaklık etmişlerdir.

Küreselleşmenin ele alınan bu özelliklerinin Türkiye'deki yansıması ise farklı şekillerde gerçekleşmiştir. Bu süreci anlama çabamızda Birikim Dergisi yazarlarının konu üzerinde serdettiği düşünceler ipucu niteliğindedir. Adı geçen dergi yazarları özelinde süreci anlamlandırmada, özellikle Türkiye'de sosyal bilimler alanında olgunun ele alınışı sağlanmıştır. Sosyal bilimler alanında çalışmalarıyla bilinen yazarların süreci açıklamada kullandıkları iki yöntem göze çarpmaktadır. Süreç pozitif ve negatif yönleriyle değerlendirilerek, Türkiye'nin bu süreçteki konumu ifade edilmiştir. Negatif açıdan ele alınan makalelerde küreselleşme, yarattığı ekonomik eşitsizlikler yönünde değerlendirilmiştir. Türkiye'nin bu süreç içerisinde ekonomik açıdan yaşadığı eşitsiz hal, sonuçta süreci olumsuzlama yönündeki açıklamaların odak noktasını teşkil etmiştir. Pozitif açıdan süreç, Avrupa Birliği gibi bir ulusötesi kurum özelinde değerlendirilerek, Türkiye'nin demokratik adımlar attığı/çalabildiği şu aşamada, bireysel özgürlüklerin ve demokratik faaliyetlerin devamı noktası vurgulanmıştır. Demokratik ve bireysel hak ve özgürlükler çabası Türkiye açısından olumlu görülürken, klasik sosyalist geleneğin de bu anlamda sorgulanmasının olası yolları da oluşturulmuştur.

Sonuç olarak küreselleşme bugünün dünyasını anlama sürecinde başvuru olan önemli kavramlardan biridir. Süreç, dünya genelinde yaygınlık kazanmıştır ve ekonomik ve siyasi anlamda etkide bulunmuştur. Bu sürecin Türkiye'ye etkisi de kaçınılmaz bir gerçekliktir. Bu etkiyi anlama çabasında sosyal bilimlerin açıklamaları yol gösterici konumundadır. Bu açıdan Birikim Dergisi yazarları özelinde sürecin değerlendirilmesi, Türkiye'deki sosyal bilim alanında çalışmalarda bulunanların süreci anlama ve açıklama çabalarıyla ifade bulmuştur.

KAYNAKÇA

- BAUDRILLARD, Jean; **Tam Ekran**, Çev. Bahadır Gülmez, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2001.
- BAUMAN, Zygmunt; **Küreselleşme Toplumsal Sonuçları**, Çev. Abdullah Yılmaz, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2006.
- BELGE, Murat, “Yeni Sağ’ın Yükselişi ve Türkiye’de Sol”, **Birikim**, S.13, 1990.
- BELGE, Murat; “Hem Yerli, Hem Evrensel”, **Birikim**, S.111-112, 1998.
- BORA, Tanıl ve PEKER, Bülent; “Medeni Dünyanın Kapısında Türkiye ve İnsan Hakları”, **Birikim Dergisi**, S.128, 1999.
- BORA, Tanıl; “‘Yeni Dünya Düzeni’-Bir Kavram ve Şümulü Hakkında Not”, **Birikim Dergisi**, S. 113, 1998.
- BORA, Tanıl; “Türkiye Sağının İdeolojik ve Siyasi Bunalımı: Oynak Merkez-‘Merkez’siz Oynaklık”, **Birikim Dergisi**, S. 64, 1994.
- GIDDENS, Anthony; **Elimizden Kaçıp Giden Dünya**, Çev. Osman Akınhay, İstanbul, Alfa Yayınları, 1999.
- GIDDENS, Anthony; **Modernliğin Sonuçları**, Çev. Ersin Kuşdil, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 1998.
- GIDDENS, Anthony; **Tarihsel Materyalizmin Çağdaş Eleştirisi**, Çev. Ümit Tatlıcan, İstanbul, Paradigma Yayınları, 2000.
- İNSEL, Ahmet; “Avrupa Karşısında Türkiye Solu”, **Birikim Dergisi**, S. 128, 1999.
- İNSEL, Ahmet; “Geçmişten Geleceğe”, **Birikim Dergisi**, S. 104, 1997.
- İNSEL, Ahmet; “Sol Muhafazakârlık”, **Birikim Dergisi**, S. 129, 2000.
- KAHRAMAN, Hasan Bülent; “Türkiye’nin Sol ‘Birikim’i”, *Radikal Gazetesi*, 24 Mart 2005.
- LAÇİNER, Ömer; “Avrupa’nın Eşiğinde”, **Birikim Dergisi**, S. 128, 1999.
- LAÇİNER, Ömer; “Evrenselden Kaçış Olarak Milliyetçileşme”, **Birikim Dergisi**, S. 75, 1995.
- LAÇİNER, Ömer; “Geçen Ayın Birikimi”, **Birikim Dergisi**, S. 128, 1999.
- LAÇİNER, Ömer; “Milli Sorunla-Milletle Sorunumuz”, **Birikim Der-**

gisi, S. 134-135, 2000.

- LAÇİNER, Ömer; “Neo-liberalizm versus Sosyalizm”, **Birikim Dergisi**, S. 64, 1994.

- OKTAY, Ahmet; “Mücadele Alanı Olarak Geçmiş”, **Birikim Dergisi**, S. 73, 1995.

- ROBERTSON, Roland; **Küreselleşme, Toplum Kuramı ve Küresel Kültür**, Çev. Ümit H. Yolsal, Ankara, Bilim ve Sanat Yayınları, 1999.

- STARR, Amory; **Naming The Enemy: Anti-Corporate Movements Confront Globalization**, London, Zed Books, 2000.

- SWINGWOOD, Alan, **Sosyolojik Düşüncenin Kısa Tarihi**, Çev. Osman Akınhay, Bilim ve Sanat Yay., Ankara, 1998

